

8(c125)

T87

510

И. ТУРГЕНЕВ

ИЗДАТЕЛЬСТВО
РАССВЕТА
Москва

БЕЖИН ЛУГ

КОМИ ГІЗ СЫКТЫВКАР 1937

Oz. D.K.
37 2155-1
ГДБ Уд.

80012
T87
510

И. ТУРГЕНЕВ

БЕЖИН ЛУГ

БЕРПАСАЛІС
А. ПАХОМОВ

БИБЛИОТЕКА
Республики Коми
г. Сыктывкар

N —

L4936

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО
СЫКТЫВКАР 1937

И. С. ТУРГЕНЕВ
БЕЖИН ЛУГ
На коми языке
ДЛЯ МЛАДШЕГО ВОЗРАСТА

Редактор *П. Доронин*. Техред.
М. Шестаков. Перевод с русского
М. Молодцовой. Издание № 59.
Уполномоченный Главлита № 100.
Заказ типог. № 931. Тираж 3000
экз. Печатных листов 2. Формат
бумаги 62 x 94, 1/16. Сдано в про-
изводство 28|IV-37 г. Подписано
к печати 15|IV-1937 г.

Отпечатано в типографии УМП,
гор. Сыктывкар, Коми АССР,
Дом печати.

Вөлі зев міча јуль тöлысса лун, сешöм лун, кущöм-
јас овлöны сöмын сек, кор повоѳда пуксö дыр кежлö.
Асывсаң јенежыс сез; асја кыаыс оз ыпјав пöжарөн:
сіјö паскалö небыѳік алöј рөмөн. Шонди—абу бі коѳ
дон, кызі жар кос повоѳда дырјі, абу пемыд-гöрд,
кызі овлö лок повоѳда возын, а јарјугыд да мелі—
петö векнѳік кузмöс кымөр сајыс, гажаа ңырдыштлас
да пырас јежгов-лöз ру ныщкö. Кузмöс кымөрлөн вы-
дысладорыс öзјас эмејјасөн, ңырдалöмыс езыглөн ңырда-
лөм коѳ... Но вот бара савöптисны ворсан југөрјас,—і
гажаа, і кыпыда, бытѳö лебö вывлаң, кајö југыд шонди.
Луншöр гөгөр јенежын, вылын, чукöрмöны зев уна гög-
рöс кымөрјас, зарнi-руд рөмаöс, небыѳік јежыд дора-
öс. Бытѳö паскыда ојдöм ју вылын діјас, лöзов сöң
сынöдын најö пöшти оз вөрчыны места вывгыныс; во-
зынжык, горізонтлаңыс, кымөрјас вешјалöны, чукöрмöны,

лөз сындыс на костод оз-нын тыдав; но асныс најо сешом-жо лазур ромос, кызи jeneжыс, жугыдос, шоньдос. Jeneжлон ромыс жежгов-лөз, кокнидик, лунтыр оз вежывы и быдлаын пыр откод; некон оз пемды, оз сукмы зера кымор; гашко, кон-нибуд ошжыласны вылысан увла лозов визас:—сени бусито одва тодчыштан зер. Рытладор тажо кыморжасыс вошоны; медборжасыс на пышкыс содоватос да рудоватос, бытто шын, водасны кельд-горд чукоржасон леччыс шондиыскод паньд; сijo местаас, кытчо шондыс леччо сешом-жо лона, кызи пето асывнас, алөж кыалон ромомыс недыр сулалас пемдом му вестын, и надоник, куслиг-озжылыгыр, бытто зев визичисиг тыржи нуан сис, озжас jeneжын рытжа козув. Ташом лунжасад став ромыс небыдик; жугыд, но ситто оз жор; бытто став вылас тыдало кушомко лоном пас. Ташом лунжасо мукоддыржи овло зев жар, курсуро весиг „пожо“ мужас скат бокжасын; но толыс вотло, разодо чукормом жарсо, и бергалыс товныржас—коджас петкодлоны мича поводдалыс дыр кезло пуксомсо, жежыд жужыд суржасон гулаjtоны тужжас вывти, мужас вомон. Состом кос сындын кыло полын дук, вундом су дук, греча дук; весиг воjоq час воjдор оз овлы ру. Ташом поводда колө му вылын ужалыслы наидралигон.

Жик вот ташом лунө ме отчид таржас борса кыжи Чернскоj уездын, Тулскоj губернаын. Кыжи ме вел уна потка; тыра сумка жона доjдо пельпомос; рытжа кыа кусо-нын воли, и сындыс кот леччом шондилон жугоржасыс ез-нын жугы, воли жежыдало-на, но заводитиснынын пемдыны да паскавны козыд вужоржас, кор ме лосодчи, медборти, мунны гортө. Терыба вослалі кустжасон тыром куз „пласт“ вывти, кажи норыс жылө, и—вескыд вылыс, дуб вора да ылын тыдалыс лапкыдик жежыд вичкоа

места пыдди, ме аҗҗи җик төдтөм места. Кок улын кујлө вөлі векнидик сон; а меным паныдөн щем сулалө піпу вөр. Ме сувті, віҗөдлі гөгөр... „Со!“ думышти: „да таяө ме сөвсем ег сетчө вескав: ме вьвті пырі вескыдывь-лаң“, да ас вылө шензігыр өдјөжык леччі нөрыс јыв-сыс. Ме пырыстөм-пыр-жө вескалі көҗыд ул ру пыщкө, быттө пырі пөбрегө; жужыд, сук туруныс сон пыдөсас вөлі җик ва, југјалө, быттө жежыд, шылыд пызандөра; мунны сеті вөлі кыҗкө шуштөм. Ме регыджык кајі мөдарладорас да мөді шујгавыв сетчөмөн піпу вөр пөлөныс. Нарбордјас лебалөны-нін вөлі уҗыс пу јывјас вестті, шуштөма гөгралөны, тіралөны рөмыд-југыд сы-нөдын; өдјө да вескыда лебіс выліті сормөм варыш, термасіс аслас позјас. „Вот мыјөн ме пета есіјө пелө-сас“, думајта ачым, „сені пыр-жө і лоө тујыс,—а верст мында мшнөј гөгөрті!“

Вөі, медбөрті, вөр дорөҗыс, но сені ез вөв некущөм туј: кущөмкө лапкыдик кустјас сулалөны ме воҗын гө-гөр, а кустјас сајас, ылын-ылын, тыдалө тыртөм поле. Ме бара сувті. „Мыј-нө таяө? Көн-нө ме?—Ме куті ду-мајтны кыҗі да кытчө волі ме лунтырөн... „Со мыј! да таяө-өд Паріканскөј кустјас!“—горөді ме, медбөрті: „Ферт жө! со таяө, тыдалө, Сіндејевскөј рошца... да кыҗі-нө ме татчө пырі? Ташчө ылөҗ?.. Фівө! Оні бара ковмас вескыдывь сетчыны“.

Ме мөді вескыдывылө кустјас пөвсөд. А вој өтарө матысмө, пемдө, быттө чардалан кымөр; кажіччө, быттө рытја ул руыскөд щөщ кајө і весіг вылысаңыс щөщ кіссө пемыдыс. Меным сурі кущөмкө тырөм туј; ме мөдөдчі туј вьвтыыс, віҗөда воҗө. Ставыс гөгөр өдјө пемдө, лөнө,—толькө ващканјас шочініка горөдласны. Неыжыд војја лебач шынітөв уліті лебіс небыдик бордјаснас, пөшти зурасіс меө да саҗтөгыс тувкнітіс

бокō. Ме петі кустјас дорō да мōді му борјōд. Ылыг-
ннōм-нн он вōлі вермы рōзнитны, ōдва-ōдва тыда-
лыштō жежгов муыс, сы сажын ōтарō паскалō, матысмō
шуштōм пемыд. Кынмōмōн локтōм сынōдын ōдва кылō
менам кок шыōј. Келдōдōм jeneжыс кутіс бара лōзōдны,
—но сїјō вōлі војса лōз-ннн. Петісны козувјас, пондісны
тїравны, вōрōшитчыны jeneжын.

Мыј ме чајтї рошціōн сїјō вōлōма гōгрōс пемыд нō-
рыс. „да кōн-нō тајō ме?“—шуї ме бара ыжыд гōлōсōн:
којмōдыс сувтї да вїзōдлі аслам пеганōј-вїж англискōј
пон вылō, фїанка вылō,—став нол кокајас пыщкыс сїјō
вōлі медвежōра пемōс. Но тајō вежōра нол кока пе-
мōсыс толкō ōвтыштїс бōжнас, жугыла вїзōдліс музōм
сїнјаснас і ез сет меным некущōм тујана сōвет. Меным
лої јанзїм сы возын, і ме ōдјōжык мōдōдчї возō, бытō
друг казали, кытчō колō мунны, кыщовтї нōрыссō да
вої гōрōм му вылō, сонō. Шемōс бостіс менō. Соныс
тајō вōлі пōштї зїк пōрт код, нывкōс бокјаса; сон пы-
дōсас чурвїзō—сулалō кымынкō гырыс жежыд із,—быт-
тōкō најō леччōмаōс сетчō кущōмкō гуса сōвет вылō,—і
сещōм шынітōв да гажтōм вōлі сенї, сещōм улын да
сещōм жугыла ōшалō сы вестын jeneжыс,—сōлōмōј ме-
нам быдōн топавлі. Кущōмкō ічōтїк пемōс нора тїпōс-
тїс ізјас костас. Ме ōдјōжык кајї бōр нōрыс јылас. Ōнōз
ме пыр-на надејтча вōлі корсны туј гортō мунны; но
секї гōгōрвої, мыј ме зїкōз ылалї, да, местајас вылō
вїзōдтōг-ннн,—пемыдысла пōштї ннōм-ннн вōлі оз і
тыдав,—мōді вескыда, козувјас сертї... Час жын кымын
мунї ме тазі,—ōдва кокōс кыска. Кажїччō, нем ег во-
лывлы ме тащōм гажтōмінō: некōн оз тыдав бї, оз кыв
некущōм шы. Ōтї лапкыдїк нōрыс бōрса мунō мōд се-
щōм-жō нōрыс, помтōг кујлōны мујас бōрса мујас, куст-
јас бытō мусыс друг петōны менам ныр улын. Ме век

муна да лөсөдча-нин вөлі водыштлыны кытчөкө асылө-
зыс; друг ме воі зев жужыд кыр дорө.

Ме ödjöжык—бөр ҕерніті кокөс да пемыд пырыс
азғи ылыс воҕыс зев паскыд сон. Мела дорсаң мегыр
моз кыщовтө сонсө зев паскыд жу; кор-сурө төкөтө жүг-
нітлө стал рөмөн ваыс; петкөдлө, кодарө візувтө жуыс.
Нөрысыс, көні ме сулала вөлі, помасө пөштө зөм кыр-
көщөн; жужыд кыркөщыс, быттө торја-нин пемыдөн,
сөдөн, кыпөдчө лөзов сынөдас; ғик менам кок улын;
пелөсас, көн кыркөщыс леччө сонас, жу дорас,—тани
ваыс вөлі ғик лөң, быттө пемыд зеркала кујлө,—самөј
кыркөщ улас ыпјалөны гөрдөн, шынасөны өтi-мөд дінас
кык бі. Сені вужрасөны, нокошітчөны јөз, кор-сурө быс
јүгдөдлө ічөтік кудріа јурлыс воҕладорсө.

Ме азғи, медбөрті, кытчө менам пыргөма. Тајө лугыс
маті-гөгөрын вөлі німалө Бејін Лугөн... Но мунны
гортө ңекыз-нин оз вөлі поз, торја-нин војын: кокјасөј
менам нігыртчөны вөлі муғөмла. Ме лөсөдчі мунны бі-
јас дорө да бідорса јөзыскөд,—ме најөс чајті гуртов-
шікјасөн—віччысны кыа петөм. Ме лучкі леччі кыр јы-
лыс, но ег-на уғит лезны кыыс медбөрја увсө кытчө ме
кутчысі, мед ог уг, кызі кык ыжыд, куҕ гөна жежыд
понјас, локыс увтіг тырјі, ускөдчісны ме вылө. Гора
челад гөлөсјас кылісны бі дорын; кык-кујім ҕетіна өд-
јө чеччісны муыс. Ме шыасі налы. Најө котөртісны ме
дінө, чукөстісны понјассө,—понјаслы медзев дівө лоі
менам ҕіанкалөн локтөмыс,—і ме муні бі дорө.

Біјас дорын пукалыс јөзсө ме чајті гуртовшікјасөн,
а, вөлөмкө, тајө крестанскөј челадјас орчча сіктгыс ві-
чөны вөвјасөс. Гожса жар пөраө вөвјасөс міјан вөтлөны
вој кежө јірсыны му вылө: лунын гутјасла да лөҕјасла
ңекущөм спокој ескө ез вөв налы. Вөтлыны рытгорув да
вајны асја кыа петөм бөрын вөв табун—ыжыд празнік

крестанскöј челафјаслы. Шапкатöмöс, важінік пасаöс, пукалöны најö медзбој клачајас вылас, лебöны гажаа горзіг, шуғлалігтыр, шенасöны кіјаснаныс, коқјаснаныс, вылöз чеччыштласны, гораа сералöны. Кокнідік бус віж сурјаөн кајö да вöтчö бöрсаныс туж куза; ылöз кылö вöв кок шы; вöвјас гөнїтöны, чошкөдöмаöс пельјассö; медвозын, бöжсö лептöма-да, понала коқјассö вежлаліг-тыр, мыскö кушöм-нібуғ рыжöј вöв, зугöм бурысас сібдöмаöс јөн јурјас.

Ме вїсталї челафлы, ылалї мїса да пуксі на дїнö. Најö јуалїсны менсым, кытыс ме, лантлїсны, вешјыштїсны. Мї неуна сорнїтыштім. Ме водї јїрöм корја куст улö да кутї вї-зöдны. Гөгöр вöлї зев мїча: бїјас дорын тїралö да бығтö ку-сö, вошö пемыдас, гөгрöс гөрдов кыш: бїыс ыпнїтлас да корсурö шыбытлас тајö кыш саяс југöрјас; вöснїдік бї кыв нулыштас кортöм бағ нөр да пыр-жö і вошö,—куз, јос вужöрјас пырыштласны здук кежлö, котöртласны бї дорöз: пемыдыс вермасö југыдкөд. Мукöддырјї, кор бї-ыс назмöдлас да југыд кышыс векнавлас, чїнлас, пемыд-ыс друг тыдовтчылас сек вöв јур,—воронöј, лїбö жежыд куз турун аклалїг моз вескода вїзöдлас мїјан вылö да бөр копыртчас, вошö. Только кылö, кычї сіјö јїрсö да чушкајтö. Југыдїнсаңыс он азы, мыј вöчсö сенї, пемыд-ас, сыпöнда матыгөгöрсö бығтö ставсö саядöма вöлї сöд занавесөн; но ылынжык, горїзонтлаңас, тöкötö ты-дыштöны вöлї нöрысјас да вөрјас. Сöмын пемыд, сез јенежыс зев вылын сулалö мїјан вестын аслас мїчлуннас. Лöсыд вöлї сölöм вылын,—кылö кушöмкö аслыс пölös сöстöм дук—гожса вöј дук. Некөн оз кыв пöштї неку-шöм шы... Только шочїніка јуын друг гора гыбыштлас ыжыд черї, да вадорса бағдыс чуғ кышакылыштас тöкötö волыштöм гыс... Толькö бїас назöнїк трачкакылöны.

Челафјас пукалöны вöлї бї дорын; сен-жö пукалö-

ны і сіјö кык понјыс, кодјаслы зев окота вöлі менö сој-ны. Наяö дыр-на лöгалісны ме вылö, унзіл сінјаснаныс бі вылö көсöја віçöдігтыр, кор-сурö ералісны, аснысö зев вылö пуктігтыр, бытö налы зев döcaднö вöлі, мыј ез удајтчы менö пурны. Ставыс сені вöлі віт çетіна: Феда, Павлушка, Ілјуша, Коста да Ваца. (Наяö сорні серті ме төдмалі налыс німјассö да көсја öні-жö төдмöдны накöд лыддыгöс).

Медыжыдыслы, Федалы, ті ескö сетінныд ар даçнöл. Таяö вöлі лöсыдінік тушаа, вöснідік, міча ныр-вомјаса, жежыд кудріја јурçія, лöз сінјаса, пыр долыда нумјалыс çетінка. Сіјö вöлі, тыдалö, озыр семјаыс і абу нуждаыс петöма, а прöста, ворсöм могыс. Вылас сылөн вöлі віж кајмаа сігеч дöröм, жеңыдік выл армјак, плавгöма мышку вылас, төкötö öшјöма векнідік пелпомјасас; југыд-лöз вöң помас öшалö сынан. Ляпкыдік гөлöна сапöгыс сылөн вöлі аслас — абу батыслөн. Мöд çетінаыслөн, Павлушалөн, јурçыс вöлі çуг, сöд, сінјасыс рудöс, чер-лыјасыс паскыдöс, чужöмыс кельд, пісті сера, вом щупöдыс паскыд, но лöсыд, јурыс зев ыжыд, кыз шулас-ны, сур пöрт-код, тушаыс лашкöс, бытö мусаң течöма. Çетіна ез вöв зев міча,—мыј і шуны!—Но меным сіјö сölöм вылö воіс: сінјасыс сылөн вöлі зев вежöра, віçö-дöны вескыда, да і гөлöсас сылөн кылö вöлі вынјөр. Паскөмөн щапітчыны сіјö ез вермы: став паскөмыс вöлі упыш дöра дöröм да дöмасöс дöра гач. Кojмöдыслөн, Ілјушалөн, чужöмыс оз вöлі сінмад шыбытчы: нужалöм, гөрба ныра, віçöдö вісан, төждысан сінјасөн, топöдöм парјасыс оз вөрчыны, зумыштчöм сінкымјасыс пыр кым-мöмаöс места вылас—бытö сіјö сінсö пыр куңтыралö бі југөрјасыс.

Сылөн віжов-жежыд јурçыс көса пратјасөн чурвіçö-ны ляпкыдік, іçötік гын шапка увгыс,—шапкасö кык-

нан кинас отаро лезо пелозыс. Кокас сылон воли вылапте да жежыд намод; кос весттыс кыз гездон кужим пов гаровтома, вонасома состом сод дукос вылас.

И сылы и Павлушалы, вездны, воли даскык арыс не унжык. Нолодыс, Коста, ар даса четинка, вездо воли зев муга да жугыла. Чужомыс сылон ичотик, косиник, беринос, увланыс жос, урлон код; вомдоржасыс одва тодчыштоны, но торжа-нин воли синмад шыбытчыны сылон гырыс, сод синжасыс: сизи и кажиччо, бытто најо косжоны мыкко виставны, но сешом кывжасыс, кушом колло, сорниас абуос,—сылон абу сешом кывжасыс. Сижо воли ичотик тушаа, омолук, да локиник паскома. Медборжасо, Ванаос, ме первоисо ег и казав: сижо кулло воли муас шынитов, водома рогоза улло, только шочиника мыччывло кудрижа сод журсо. Тајо четинаыслы воли ар сизим-на только.

Тази ме кулла куст улын, бокинжык, да вездод челадыло. Оти би вестас ошалло нежыд порт, сени пусо картупел. Павлуша сулалло порт дорас пизос вылас, зуродо чагтордон пуан ваас. Феда кулло гырза вылас леччысомон, дукос полажасо шевгоддома. Лжуша пукалло Костакод орчон да сиз-жо пыр вездодо би выло, кунтыралло синжасо. Коста лезома журсо да вездодо кытчоккыло. Ваңа кулло воли шынитов рогоза улын.

Ме ланте—бытто унмовси. Недыр мысти челады бара кутисны сорнитны.

Первој најо сорнитыштысны оти-модторжас жылыс, аския ужжас жылыс, вовжас жылыс; но друг Феда бергодчис Лжушалаң да, бытто вождо нуодис орлом сорни; жуалис сылыс:

— Но, и мы-жо, сизи и азылин те олысаос?

— Ег, ме сижос ег азыв, да сижос оз и поз азыны,—вочавицис Лжуша ичотик, сибдом голосон,—голосыс тајо

Лјуша' да Коста

зев лѳсало вѳлі сы чужѳмлы:—а кывлі... да і ег ме ѳт-
нам.

— А сіѳ тїянын кѳні олѳ?—јуаліс Павлуша.

— Важ рольнаын.¹⁾

— А ті-ѳмѳ фабріка вылас ветлывланныд?

— Кыр-жѳ, ветлывлам. Мі воккѳд, Авѳушкакѳд, лі-
совщїкын²⁾ ужалам.

— Віѳѳтѳ—фабрїчнѳжаєл..

— Но, кыр-жѳ те сіѳс кывлін?—јуаліс Феѳа.

— А со кырї. Лої мїжанлы Авѳушка воккѳд, да Фјо-
дор Міхеєвскїкѳд, да Кѳсѳј Івашкакѳд, да мѳд Іваш-
какѳд—Гѳрд Керѳсыє, да јешѳѳ Сухоруков Івашкакѳд, да
јешѳѳ вѳліны сенї мукѳд ѳетїнајас, став зонпоснїыє вѳ-
лі морт дає—став сменаыє ѳѳннас; но а лої мїжанлы рол-
наын уѳны, не быт,—а сірї лої уѳны. Надсмотршщїк
Назаров ез щѳкты; шуѳ: мыј-пѳ тїжанлы, чельаѳ, гортаѳ
кыскасны; аскї ужыє уна, ті, чельаѳ, гортаныд енѳ мунѳј.
Вот мї колччїм, да кујлам ставным ѳтлаын, і кутїє Ав-
ѳушка сорнїтны, а мыј-нѳ, зонјас, олыєа-кѳ локтас?..
І ез-на уѳїт шуны Авѳејыд, кырї друг мїжан јур вестын
кутїє ветлѳдлыны, но а кујлам мї вѳлі улиас, а ветлыны
кутїє сіѳ выліас, кѳлѳєа дорас. Кылам мї: ветлѳ, пла-
кајасыє кок улас сірї і лажкјалѳны, сірї і ѳуртѳны; вот
мунїє сіѳ мїжан јур весттї; ваыє друг кѳлѳєа вывтїыє
кырї ызѳбтас, ызѳптас, кѳлѳєаыє мѳдїє бергавны; но а
пыкѳдјассѳ двѳрецыєлыє³⁾ лєѳма. Мі шенѳам:—кодї-нѳ
најѳє лептїє, мыјла ваыє мѳдїє петны; но а кѳлѳєаыє
бергалиє, бергалиє да і сувтїє. Мунїє сіѳ бара ѳѳєє до-

1) „Рольнаын“ лѳбѳ „черпалнаын“ бумажнѳј фабрікајас вылын шуєѳ сіѳѳ
стрѳјбаыє, кѳнї щавјасыє лептѳны бумага. Сїѳ сулалѳ ѳїк плѳтїна дорас, кѳ-
лѳєа улас.

2) „Лїсовщїкїє“ шылѳдѳны, вуштѳны бумагаєѳ.

3) „двѳрецыє“ шуѳны мїжанын сіѳѳ местасѳ, кытї ваыє лєчѳѳ кѳлѳєа вылас.

Вана шынытов куліс рогба улын.

рас вылас, да поскöдыс кутис леччыны, да сизі леччö, быттö оз термас; пос шупödjасыс кок улас быттö руж-тöны... Но, локтис сижö мижан öзöс дорö, сулыштис, сулыштис, —öзöсыд друг ирjывтыис и воггис. Повзим ми, визöдам—ни-нöm абу... друг, ағзам, öти шанлөн пожжыс¹⁾ вөрзис, каjлис, сунлис, ветлöдлис, ветлöдлис тази сынöдас. быттö кодкö пож-жалö сижöс, да и бөр места вылас пуксис. Сесга öти шанлөн крукыс леччис тув жылыс да бөр тув жылö öшjis; сесга быттö кодкö öзöс дорö мунис, да друг кыз-таж кызöктис, кызі кутис несжавны, быттö ыж, да сещöм гораа... Ми сизі чукөрөн и гылалим, möда-möd улö пырим... Јона-жö ми секи повзим!

— Со-öd!—шуис Павел.—Мыjла-нö сижö кызис?

— Ог тöd; гашкö ул руысла.

Ставныс лантыштлисны.

— А мыj,—жуалис Феда:—картупельд пусис?

Павлушка видлис.

— Ез-на, кын-на... Кылан, гыбыштис,—шуис сижö да бергöдис чужöмсö жуланö:—буракö, сир... А со козув уси...

— Чöвлы, ме тижанлы, вокјас, вистала,—заводитис Коста вöснидик гөлöсөн:—кывзöј төнзи мыj тата ме дырји виставлис.

— Но, кывзам,—быттö ыжыд морт ичöt мортлы шуис Феда.

— Ти-öd тöданныд Гаврилаос, слöбöдаса плötникöс?

— Но да; тöдам.

— А тöданныд-ö ти, мыjла сижö век сещöм жугыл. Пыр чöv олö, тöданныд? Вот мыjла сижö сещöм жугыл; мунöма сижö öтчыд, тата виставлис, мунöма сижö вөрö öрöжки вотны. Вот мунöма сижö вөрö öрöшки вотны да и ылалöма, пырöма, код тöдас, кытчö. Ветлöма, сижö, вет-лöма, бур вокјасö, оз! оз сур тујыс; а ывлаын вој-нын.

¹⁾ Пож, кодöи гумалöны бумагасö. (Авторлөн висталöм).

Павлуша чагјџн зурџџ пуан ваас.

Вот і пуксёма сiјö пу дорö; вај-пö вiччыса асылöзыс,— пуксёма да і вугыртöма. Вот вугыртöма і кылö друг, кодкö сiјöс чуксалö. Viçödü—некод абу. Сiјö бара вугыртöма,—бара кодкö чуксалö. Сiјö бара viçödü: а сы возын, уввож вылын, русалка пукалö, качајтчö да сiјöс ас дiнас корö, а ачыс кочкалöмөн сералö... А вöли тöлыс југыд, зев југыд, сещöм југыд,—ставыс лучкi тыдалö. Вот корö русалкаыд сiјöс, да сещöм сiјö ачыс, русалкаыс југыд, да жежыд пукалö уввож вылын, быттö кушöмкö лапанi либö гурина,—а либö јещö јокыш овлö сещöм-жö жежгов. езыс код... Гаврила плöтныкыд сартöгыс повзöма, а русалкаыд-пö пыр сералö да сiјöс дiнас етаз кiнас чуксалö. Гаврила весiг чеччылас-нын, кöсјас мунны русалка дiнö, муса вокјасö, да, тыдалö; јен сетöма бур мывкыд: сiјö чöвтас пернапас... А кушöм-öд сöкыд сылы вöли пернапасаснысö, муса вокјасöј, шуö: киöј-пö çик из код, оз куснас... Ак, те сещöм-ташöм, а!.. Вот кор сiјö чöвтас пернапас, муса вокјасöј, русалкаыд дугдас серавны, да друг кыçи бöрдзас... Бöрдö-пö сiјö, муса вокјасö, сiнвасö јурçинас чышкалö, а јурçыс турунвиж, быттö пыш. Вот, viçödüма, viçödüма сы вылö Гаврилаыд да і кутöма сылыс јуасны: „мыј те, вöрса çелла, бöрдан?“ А русалка шуас сылы: „ен-кö-пö ескö те пернапасас, да олин-кö ескö те мекöд—гажöдчин нем чöжыд, а бöрда ме, шогса сыпонда, мыјла те пернапасасiн; да ог öтнам ме шогсыны кут: шогсы-жö і те щöщ нем чöжыд.“ Сeкi сiјö, вокјасö, вошöма, а Гаврилаыд ескö пыр-жö і гөгöрвоöма, кыçи сылы вöргыс петны. А толкö сeсаң вот сiјö пыр жугыл пырыс ветлö.

— Со-öд!—шуиç Фeда недыр чöv олöм мыçти:—да кыç-нö сiјö вермö ташöм вöрса омöл крещенној лолöс щыкöдны,—мортыс-öд сылыс ез кывзы?

— да вот, мун те да тöлкујт!—шуиç Костя.—I Гав-

ріла вісталö, гөлöсыс-пö сылөн сещöм вöснiдiк, норiник жабалөн-код.

— Тенад батыд ачыс тајö віставліс?—јуалис Феда.

— Ачыс. Ме кујла вöлі пöлатын, ставсö кывлі.

— Фiвö! Мыјла сылы шоггынысö?.. А, тыдалö, сiјö русалкаыслы сөлöмвылас воöма, чуксалö-кö вöлі сiјöс,

— да, сөлöмвылас тен воöма!—шыасiс Ілјуша.—Кыз-жö! гiлöдны сiјö көнкö вöлі кöсјö, вот сылы, мыј вöлі колö. Вот мыј налы колö, русалкајасыдлы.

— А-öд i тани көнкö емöс русалкајасыд,—шуиc Феда.

— Абу,—вочавiзiс Когта:—тани сöстöм места, паскыд-места. Медсасö сiјö, мыј ваыс матын.

Ставныс лантiсны. Друг, көнкö ылын, кыліс куза жуңган, пöштi лöвтан шы, сещöм шы, кущöмјас кывлöны мукöддырјi зiк шынитöв кадын, кыптöны, сулалöны сынöдын, да назöник разалöны, быттö кусöны. Кывзыны кутан,—быттö нинöм i абу, а жуңгö. Быттöкö, кодкö куза-куза горöдiс көнкö зев ылын, а кодкö мöд быттö шыасiс сылы вöрас вöснiдiк, јос серамөн, i тököтö кылыштан шутöвтöм шы лебас ју куза. Челад вiзöдлісны мöда-мöд вылас, дрöгмунины...

— Господöј-јенмöј!—гусöник шуиc Ілја.

— Ок, тi, ракајас!—горöдiс Павел:—мыј повзiнныд? Вiзöдлöј, картупельныд пусöма. Ставныс матыстчiсны пöрт дорö да заводiтiсны сојны пöс картофел; öтнас Ваца ез вөрзöдчы места вывгыс.

— Мыј-нö те?—шуиc Павел.

Но сiјö ез пет рөгöза улыс. Пöртјыд регыд рек-мiс.

— А кывлінныд тi, зонјас,—заводiтiс Ілјуша:—мыј тönзi мiјан Варнавицаын вöлі?

— Плотiна вылад?—јуалис Феда.

— да, да, плотiна вылын, кырöм плотiна вылын. Вот

көні шуштөминьд, і гажтөм зев. Гөгөр быдлаын кырјас, гуранјас, а гуранјасас быдлаын казулајас¹⁾ олоны.

— Но, мыј-нө вөлі? вѣстав...

— А вот мыј вөлі. Те, гашкө, Феда, он төд, а толкө мѣжан сени вөјөм мортөс гуалөма; а вөјтчылөма сѣјө важөн-важөн, кор ваыс јешщө жужыд-на вөлі, толкө гуыс сьлөн тыдалө-на, да і сѣјө төкөтө тыдыштө: прөс-төј нөрыстор. Вот, лун-мөд сажын, корө приказщик пон вѣыссө, Јермилөс; шуө: мун-пө, Јермил, поштавылө ветлы. Јермил мѣжан век пошта вылө ветлө; понјасыс сьлөн ставыс кулалыны: оз овны најө сы ордын мыјлакө, не-кор ез овлыны, а пон вѣыс сѣјө зев ескө бур! Вот мунис Јермил поштала вөлөн, да і сормис карын, но а бөрсө локтө сѣјө код јурөн-нын. А кадыс вој, југыд вој: төлыса... Вот і локтө Јермил плөтина дорті: сешөм-нын сылы туж петис. Локтө сѣјө тазі, пон вѣыс Јермил, да азчө: вөјөм морт гу вылын бала, јежыд сешөм, кудриа гөна, зев мича бала ветлөдлө. Вот Јермил і думажтө: час, боста тајөс,—сѣз-жө вошө-а, і чеччис да бостис сѣјөс мөздорас... Но а бала—немтор. Вот локтө—Јермил вөв дінас, а вөлыс сінсө сувтөдөма, корскө, јурсө пыркөдө: но Јермил тпрукајтис сѣјөс, пуксис балакөд да мөдөдчис бара; баласө војас кутө. Вѣдөдө Јермил бала вылө, а бала сылы вескыда сінмас сѣзі і зоргө. Шуштөм сылы лоі, пон вѣыс Јермиллы: мыј-кө-пө-тај-нө ог помнит ме, мыј тазі балајас кодлыкө сінмас вермөны вѣдөдны; но, нинөм; пондөма сѣјө етаз гөн нылыдыс малавны,—шуө-ма; „балук, балук!“ А балаыд-тај кыз жергөдас пінсө, да сылы сѣз-жө: „балук, балук“...

Ез-на уфит вѣсталысыс помавны тајө медбөрја кывсө, кызі кыкнан понјыс өтпырјө чеччыштисны, локыс увтіг

¹⁾ Орловскөј губернаын тазі шуөвы эмѣјасөс.

тырји ускөдчисны би дорыс да вошыны пемыдас. Став челадыс повзисны. Ваңа чеччыштіс рөгөза увгыс, Павлуша горөдіс да ускөдчис понјас бөрыс. Увтөмыс налөн өдјө ылысмис... Кыліс шыжөм, табунлөн котралөм. Павлуша гораа шыалис: „Герко“! „Жучка!“... Кымынкө здук мыгті увтөм ез кут кывны; Павеллөн гөлөсыс кыліс ылын... Тағи колі јешцө мыжкө-дыра; челағ виқөдісны moda-möd выланыс, быттө віччысисны, мыј лоө... друг кыліс скачитыс вөв кок шы: вөв сувтіс зік би дорас; кутчысис бурысас да пелка чеччыштіс сы вылыс Павлуша. Кыкнан понјыс сіз-жө чеччыштісны би дорө да пуксисны, куға нужөдісны гөрд кывјассө.

— Мыј-нө сені? мыј лоі?—јуалисны фетінајас.

— Нинөм,—вочавізіс Павел шеныштіс кинас вөв вылө—сіз мыжкө понјас кылөмаөс. Ме чажті көјін,—сөдтіс сіјө, став морөснас лолаліг тыр.

Ме лубујтчі Павлушаөн. Сіјө вөлі өні зев міча. Чужөмыс гөрдөдөма вөв вылын өдјө локтөмыс, өзјө чужөмыс смеллунөн, удаљствоөн, чорыдлунөн, весіг нөрттортөг, војын, сіјө немповтөг ускөдчис өтнасөн көјін вылө... „Кушөм шаң фетіна!“—думайта ме да виқөда сы вылө.

— А азылинныд најөс лі мыј, көјінјассө?—јуалис полыс Коста.

— Көјиныд тани век уна овлө,—вочавізіс Павел:— да најө дөзмөдчөны толкө төлын.

Сіјө бара пуксис би дорө. Пуксигас пуктыліс кісө гөна јур вылас өті понјыслы, і дыр ез бергөдлы јурсө радысла, пемөс німкофа виқөдіс сін бөжнас Павлуша вылө.

Ваңа бөр пыріс рөгөза улө.

— А кушөм шуштөмторјас те мјанлы, Ілјушка, віс-тавлін,—завөдітіс Феда; сылы, кыз озыр крестанін пілы, колө вөлі лоны сорні панысөн (ачыс сіјө сорнітө вөлі

еща, бытто полö ассö ускöдны на сінвозын).—да і пон-
ясöс сетчö-жö кыскіс рöкыд увтны... А збыл, ме кывлі,
тажö местаыс мiжан повзöдчö.

— Варнавіцыд?.. Тöдöмыс! да јешщö кущöма! Сени
не öтчыдыс шуöны, пöрыс барінöс азывлöмаöс—кулöм
барінöс. Ветлö-пö, шуöны, куз кафтана да пыр тазі лöв-
тö, мыжкö му вывсыс корсö. Сыкöд öтчыд Трофімыч
дед паныдаслöма.—Мыј-нö-пö, батушко, Иван Іваныч,
корсан му вывсыс?

— Трофімычыс јуалöма сылыс?—шыясіс шензан чу-
жöма Феда.

— да, јуалöма.

— Но і молодеч-жö та бöрын Трофімыч... Но, і мыј-
нö мöдыс?

— Разрыв-трава¹⁾-пö, шуö, корса. да сещöм сöкыда
шуö, сöкыда:—разрыв-трава.—А мыј вылö теныд, ба-
тушко Иван Іваныч, разрыв-траваыс?—Личкö, шуö, гуыс
личкö, Трофімыч; петны колö, петны ортсö...

— Азан кущöм!—шуіс Феда;—еща-на, тыдалö,
олöма.

— Вот дiвöйд!—шуіс Коста:—ме думажтлі, поконьнік-
ясöс позö толькö рöфiтeлскöј субöтаö азывны.

— Поконьнікясöс быд здук азыны позö,—тöдöм
пырыс шуіс Ілјуша; сiјö, кызі ме казали, буржыка мукöд-
сыс тöдö вöлі став дeрeвeнскöј сујeвeрiјeјaссö... Но, а
рöфiтeлскöј субöтаö те верман азывны і ловја мортöс,
кодлөн черед кувны сiјö во вылас. Колö толькö војын
пуксыны вiчкo папeртö да пыр туј вылас вiзöдны. Нaјö
і мунасны те вoзтi туј вывтыс, кодлы лöö, мiса, кувны
сiјö воас. Вот мiжан колан во Ульана бабö вiчкo папeр-
тö ветлöма.

¹⁾ Разрыв-трава—мојдкывјын чeллa, кодъe томaнјaс да iгaнјaс вoссöмнa
aвныс.

— Но, і аҕылөма сiјө кодөскө?—јуалис Коста зев збылыс.

— Кыҕ-жө. Первојсө сiјө пукалөма дыр, некөдөс абу аҕылөма, немтор абу кывлөма... толкө-пө пыр быттө пон таҕи увтыштас да увтыштас көнкө... друг сөгса аҕаөма: мунө туж куҕа ҕетина дөрөм кежсыс. Сiјө виҕөдө—Федосејев Івашка мунө...

— Сiјө, кодi кули тулыснас?—јуалис Федә.

— Сiјө. Мунө-пө і јурсө оз лептыв... А төҕис сiјөс Уллана!.. Но а сөгса аҕаө: баба мунө. Сiјө виҕөдө, виҕөдө—ок, те, господөј!—ачыс Улланаыс мунө туж куҕа, ачыс Улланаыс!..

— Ачыс?—јуалис Федә.

— Јеј-бог, ачыс,

Но і мыј, өд сiјө ез-на кув?

— да воыс-өд ез-на кол. А те виҕөдҕлы сы вылө: өдва лолыс.

Ставныс бара лаҕтыштлісны. Павел шыбытiс кос ув кiтыр би вылө. Гөдөс лоины увјасыс друг ыпнiтөм би вылын, мөдiсны ручка-рачкакывны, шынасны, да кутiсны куснасны, лептыны вывлаҕ сотчөм помјассө. Би југөр кучкiс тiралiг тыр өтарө-мөдарө, торја-нин вывлаҕ, друг кыскө лебиc јежыд гулу,—лебзiс вескыда би југөрас, шәј-пәј бергалыштiс өтi местаын, пөс би југөр улын, да вошi, бордјаснас шпорөдчiгтыр.

— Тыдалө, гортсө воштөма,—шуiс Павел.—Өни мөдас лебны, кытчөҕ оз зурас кытчөкө, а кытчө зурасас, сенi і уҕас кыа петтөҕыс.

— А мыј, Павлуша,—шуiс Коста:—ез-ө тајө грек-төмлов лебзы небесаө, а?

Павел шыбытiс мөд кiтыр ув би вылө.

— Гашкө, і сiҕ,—шуiс сiјө здук мыстi.

— А вiстав, ноко, Павлуша,—заводiтiс Федa:—тiжаннö Шамоладa тыдавлиц-жö небеса петкöдчылöмыс?¹⁾

— Кор шондiыд оз понды тыдавын? Кыр-жö.

— Көнкö повзiнныд i тi?

— да егö толкö мi. Бариныд мiжан, кöт i воэвыв вiставлиц мiжанлы, лоö-пö тiжанлы петкöдчылöм, а кор пемдiс ачыс, шуöны, сещöма повзiс. А дворöвöjjас керкаын пусыс баба, сiжö, мыjөн толкö шондiыс пемдыштас, бөгтöма укват да став гырнiчjассö пачгыс кучкалöма, жуглöма: „кодлы öни соjнысö“, шуö-пö, „воiс му вежан дыр“. Сiрi шыдыс i вiзувтны мöдöма. А мiжан сiктын сещöм, вокö, сорнiјас мöдiсны, бытöкö-пö жежыд кö-јiнјас му вывти кутасны котравны, jözöс соjны пондасны, морт соjыс тöтка-пö лебзас, а гашкö-пö, i ассö Трiшкасö²⁾ азыласны.

— Кушöм Трiшкаöс?—јуалис Коста.

— А те он тöд?—зевгылыда заводiтiс Iлжуша:—но, зонмö, кыр-нö те, Трiшкаöс-кö он тöд? Gedунјас-жö тiжан деревнанын пукалöны, нач вот gedунјас! Трiшка—таjö сещöм дiвö код морт, сiжöс i кутны оз поз, i немтор сылы вöчны он вермы: сещöм-нын сiжö лоö дiвö код морт. Кöсјасны, шуам, кутны сiжöс крестана, петасны зорјасөн, бөгтасны кыщö, но а сiжö сiннысö пöртмалас налыс—сiрi пöртмалас сiнјассö, асныс-жö мöда-мöднысö i нöјтасны. Турмаö сiжöс пукгöдасны, шуам—сiжö корас ва јуыштны кöшөн: сылы вaјасны кöш, а сiжö сунас сетчö, да i казгыв, кыр шулисны. Чептөн сiжöс дорасны, а сiжö мöдас кекöначасны—чепјас сы вылыс сiрi i усöны. Но, i пондас ветлыны таjö Трiшкаыс сiктјастi да карјастi; i кутас таjö Трiшка, најан мортыс, ылöдлыны

¹⁾ Тази мужiкјас мiжан шуöны шондi сажавлöм.

²⁾ „Трiшка“ јылыс мөјданкывјын тыдалö, буракö антикрiст јылыс вiсталöм

крещеннөй жөзөс... Но, а вöчны ськөд нинөм он вермы...
Сещөм-нин сижө дивө коф, нажан морт.

— Но да,—вожө пондис виставны Павел аслас лабут-
нөй гөлөсөн:—вот сижөс і виччыісіны міжан. Старікјас шу-
існы, вот-пө, мыјөн толкө заводітчас небеса петкөдчөм,
Тришка-пө пыр-жө і локтас. Вот і заводітчис петкөдчөм.
Став јөзыс петіс ывлаө, му вылө, виччысөны, мыј лоө.
А міжан, асныд төданныд, местаыс вылын, паскыда ылөж
тыдалө. Віжөдөны—друг слөбөдасан, гөра вывсан локтө
кущөмкө морт, да сещөм тешкоф, журыс дивө коф...
ставныс кыз горөдасны: „ој, Тришка локтө! ој, Тришка
локтө!“ да коді кытчө вескалө! Старөста канаваө пыріс;
старөста гөтыр пощөс костө сібдөма да лок горшөн
горзө, ассыныс понсө сещөма повжөдіс, мыј сижө чеп
јывсыс орөдчас, да пощөс вомөн, да вөрө, а Кузкалөн
батыс, дорофеіч, чеччыштөма зөр пыщкө, лажінтчөма
да пондөма горзыны лебач мөз: „гашкө-пө, көт лебачсө
лөв бостыс врагыд жалітас, оз вөржөд“. Ташөма став-
ныс сактөгыс повзісны!.. А локтыс мортыс тајө вөлөм
міжан пельса вөчыс, Вавіла: выл жбан сижө нөбөма аслыс,
да јурас тыртөм жбансө і сужөма.

Челадјас ставныс серөктісны да бара здук мында
чөв олісны, кыз тајө частө овывлө, кор јөз сорнітөны
ывла вылын. Ме віжөді гөгөр: мічаа да лөна сулалө во-
јыс; рытја ул руыс вежсіс вожшөр кос шоныдөн, і дыр-
на сижө пондас кујлыны небыд ешкынөн узыс мујас
вылын; куз кад-на колі медвожжа асја горјасөж, мед-
вожжа кышакылөмөж, медвожжа шыјасөж, медвожжа лысва
војтјасөж. Төлысыс ез вөв јенежын: сижө сорөн петө вөлі
секі. Помтөм зарні козувјас быттө лөна визувтөны, өті-
мөд бөрсаныс жірдаліг тыр, паскыд козула јежыд віжөг
вылын, і збыл, на вылө віжөдігөн, ті быттө асныд кылан-
ныд сувтытөг, да терыба муыслыс бергөдчөмсө. Кущөм-

кө аслыс пөлдс јос нора шы кыкыс помса кыліс ју вестын і, недыр мысті, кыліс мөдыс көнкө ылынжык-һін...

Коста дрөгмуні: „Мыј-нө тајө?“

— Тајө цапла горөдіс,—лөһа висталіс Павел.

— Цапла,—шуіс сы бөрсә Коста...—А мыј-нө сіјө, Павлуша, ме төрыт кывлі рытһас,—шуіс сіјө, недыр чөв олыштөм бөрын:—те, гашкө, төдан...

— Мыј-нө те кывлін?

— А со мыј ме кывлі. Ме муна вөлі Каменнөј Градаыс Шашкіноө, а муні ме первој пыр мијан өрешник вөрөд, а сыбөрын луг вывті мөді,— төдан, сені, көні сугібелыс,¹⁾—сен—ем бучило²⁾: төдан, гөгөрыс-тај јешщө камыш³⁾ быдмө; вот, муна ме тајө бучило дінтыс, вокјас, да друг-тај сіјө ва гуранас лөвтыштас кодкө, да сещөм нора, нора: у-у... у-у... у-у!.. Ме сәттөг повзі пөраыс-өд сор, да і гөлөсыс сещөм норінік. Ачыл көт щөщ бөрһы... Мыј-нө ескө тајө вөлі? а?

— Сіјө ва гуранас, воһа воас гөжөмһас, Акім лөг-һікөс пөдтісны вөрјас,—висталіс Павлуша:—гашкө, сылөн лолыс норасө-да.

— А, өд, і збыл, вокјас шуіс Коста, паскөдіс ассыс і сытөг-һін паскалөм сінјассө.—Ме ог і төд вөлі, мыј Акімөс сіјө ва гуранас сүјлісны: ме ескө һе сещөма јешщө повзі.

— А емөс-пө јешщө, шуөһы, сещөм посніфік лагушајас,—шуіс Павел:—кодјас сещөм нора горзөһы.

— Лагушајас? Но, тајө абу лагушајас... кущөм-нө тајө... (Цапла бара горөдіс ју вестын.) Ек, етіјө!—шуіс Косталдн:—быттө вөрсәыс горзө.

1) Сугібел—хрут чукул кыркөщыһ.

2) Бучило—жужыд ва гуран, кытө вәыс колө ытва дырј да оз космыв весті гөжөмһас.

3) Камыш—уһа вөса жужыд туруһ, быдмө һурјас выһыһ лөбө вәыһ.

— Вөрса оз горзы, сїјө һемөј,—шыагис Ілјуша:—Сїјө толкө кекөначасө да саргө...

— А те сїјөс аҗылың, вөрсасө, ми мыј?—шмонітігтыр јуалис сылыс Феда.

— Ег, ег аҗыв, і јен мед віҗас сїјөс аҗылөмыс; но а мукөджас аҗывлөмаөс. Вот кодкө лун сїјө мијанлыс мужікөс бөбјөдлөма: новлөдлөма-новлөдлөма сїјөс вөртыс, да пыр өтї местаны... Öдва јурдан дорыс гортас петөма.

— І аҗылөма сїјө вөрсасө?

— Аҗылөма. Шуө, сещөм-пө сулалө ыжыд, ыжыд, чемыд, сажласө-пө бытөө пу сажө, бура он вермы рөҗнітны, бытөө төлыгыс җебсасө, да віәддө, җоргө паскыд бугылнас...

— Ој, те!—горөдіс Феда, кокнідіка дрөгмуныштіс да пыркнітіс пелпомсө:—җфу...

— І мыјла тащөм нежыс му вылас лоөма?—шыис Павел:—збылыс? мыјла?

— Ен відчы: смотри, кылас,—өлөдіс сїјөс Ілја.

Бара чөв олыштісны.

— Віәддөј-жө, віәддөј, челаф,—кыліс друг ічөтік гөлөс Ваңалөн:—віәддөј козувјасыс вылө,—бытөө ма-лазіјас жуөны!

Сїјө мыччіс ассыс челаф чужөмсө рөгөза улыс, леччіс ічөтік кулак вылас да һөҗјөнік лептіс вывлаң мичагырыс сінјассө. Став челафыс лептісны сінјаснысө јене-жө і бура дыр віәддісны.

— А мыј, Ваңа,—меліа заводітіс Феда:—чојыд те-над, Ануткаыд, җонвіҗа?

— Җонвіҗа!— вочавіҗис Ваңа, һеуна піскылтан гөлөсөң.

— Те сылы вістав мыјла, сїјө мијанө оз воывлы?..—

— Ог тӱд.

— Те сылы вiґтав, меd сiґӱ волевлас.

— Вiґтала.

— Те сылы вiґтав, ме сылы гӱснеч сета.

— А меным сетаҥ?

— Теныд сета-жӱ.

Ваҥа ышловзiс.

— Оз ков, меным оз ков. Сет лушщӱ сылы, сiґӱ мiґан зев бур.

I Ваҥа бӱр пунктiс ассыс iчӱтик јурсӱ муӱ. Павел чеччис да бостiс кiас тыртӱм пӱрт.

— Кытчӱ-нӱ те!—јуалис Феда.

— Ва дорӱ, ва гумовтны: ва јуыштны окота лоi:

Понјас чеччисны да мунисны сы бӱрса.

— Смотри, ен уг ваас! — горӱдiс сы бӱрса Iл-јуша.

— Мыјла-нӱ усӱ?—шуиc Феда,—сiґӱ-ӱд вiччысны вермас.

— да, вiччысас тен. Быдсамаыс-ӱд овлӱ: копыртчас, кутас гумовтны васӱ, а васаыс сiґӱс кiӱдыс кватiтас да кыскас ваас. Бӱрынас кутасны шуны: усi-пӱ детинаыд ваас... А кушӱм усi!.. Со-со, камыш пӱвсӱ пырис,—сод-тиc Iлјуша, кывзысiгтыр.

Камышыс збыл, „кышакывны“ кутiс, кыз шуӱны мiґан.

— А збыл-ӱ абу,—јуалис Коста:— бытӱӱ-пӱ јӱј Акулина сесаҥ i јӱјталӱ, кыз сiґӱ ваӱ вӱјлӱма?

— Сесаҥ... Кушӱм-ӱд ӱни! Но а шуӱны, вӱјдӱр-пӱ зев мiча вӱлӱма. Васа сiґӱс щыкӱдӱма. Тыдалӱ, абу чаж-тӱма, мыј сiґӱс регыд лептасны. Вот сiґӱс сенi, ва пыдӱсас, i щыкӱдӱма.

(Ме ачым не ӱтчыдыс аґзывли тајӱ Акулинасӱ. Рот-јысӱм паскӱма, зев омӱлик, шом код сӱд чужӱма, гу-

дыр сінма нывбаба, і век жер піна, сійö зон часясөн жöзö пыр öтi местаын, көнкө туј вылын, топыда сурк-малöма кос кiяссö морöс бердас да назөнiк тапикасö места вылас, быттö вöрса звер клеткаын. Сiјö немтор оз гөгөрво, көт-мыј сылы вiстав, толкө шочiника сөм-дөм пырыс сералö).

— А шуоны—возö нуödic сорнисö Коста,—Акулина-пö сiјөн i ваö шыбытчылöма, мусукуыс сiјöс пөржалöма.

— Сыпонда зiк.

— А помнитан Васаос?—жугыла содтiс Коста.

— Кушöм Васаос?—жуалис Феда.

— А вот, кодi вöјi,—вочавiзiс Коста,—вот самöј таяö жуас. А кушöм-öд детiнаыс вöли! ок, кушöм детiна вöли! Мамыс сылөн, Феклистаыс, кушöма сiјöс лубит-лис, Васасö! I быттöкө тöдö вöли сiјö, Феклистаыс, мыј ва помыс сiјö сгiнитас. Мөдас вöли Васа мiјанкөд, зон-поснiјаскөд, гожöмын вадорö купајтчыны—а сiјö сiзi ставнас i тiрзö. Мукөд бабајас нiнөм, мунöны мiјан дiнти ворјасөн, тапiктöны, а Феклиста пуктас ворсö муö да кутас пiсö чуксавны: „бергөдчы, бергөдчы öзјан сiс-көј менам! бергөдчы, дона сөкөлөј менам!“—i кызi вöјi, господ тöдö. Ворсö вөлөм берег дорас i мамыс сен-жö вөлöма, турун куртö, друг кылас, быттö кодкө ва вылын булкајтö,—вiзөдлас, да толкө-нин Васалөн шапкаыс ју куза кывтö. Сесаң вот i Феклистаыд абу аслас төлк вылас:—локтас да водас сiјö местаас, көни сiјö вöјi; водас, да i заводитас сывны,—помнитад, Васа-ыс пыр сецöм сыланкыв сывлис,—вот сiјö сыланкывсö i заводитас сывны, а ачыс бөрдö, бөрдö, јенлы норасö...

— А со Павлуша локтö,—шуис Феда.

Павел локтiс би дорö, ва тыра пöртыс вöли кiас.

— Мыј, челаф,—заводитiс сiјö недыр чöv олыштöм бöрын:—абу ладнö делöыс.

— А мыҗ?—терыба јуалис Коста.

— Ме Васалыс гөлөссө кывли.

Ставныс сіз і дрөгмунины.

— Мыҗ-нө те, мыҗ те?—өдва верміс шуны Коста.

— Јеј-бог. Толкө куті ме ва дорас копыртчыны, кыла друг, чуксалөны менө Васа гөлөсөн і быттө ва пыдөсҕаныс: „Павлуша, Павлуша, лок татчө“. Ме вешјі. Но васө гумовті.

— О, господі! О, господі!—шуісны челаф пернапасагі тырјі.

— Öд тајө тенө васасыс чуксалис, Павел,—шуіс Феда.

—А мі толкө сы јылыс, Васа јывгыс, сорнітім.

— Ок, тајө лок примета,—сувтов керлөмөн шуіс Іл-јуша.

— Но, немтор, мед!—шуіс Павел решітөлнөја да луксіс:—ассыд рөктө он вуж.

Челаф лантісны. Тыдалө вөлі, мыҗ Павеллөн кывјасыс пыдөз мөрччісны. Најө кутісны водавны бі дорө, быттө лөсөдчісны узны.

— Мыҗ-нө тајө? — друг јуалис Коста да лептіс јурсө.

— Тајө кулікјас лебөны, горзөны.

— Кытчө-нө нзјө лебөны?

— А сетчө, көні, шуөны, төв оз овлы.

— А ем-өмөј сещөм муыс?

— Ем.

— Ылын?

— Ылын, ылын, шоныд сарізјас сајын.

Коста ышловзіс да куҗіс сінјассө.

Кујім часыс-нін унжык пөраыс колі сесаң, кор ме воі челаф дінө. Төлыс петіс-жө коркө, ме сіјөс перво-сө ег і аззы: сещөм сіјө вөлі ічөтік да векнідік. Тајө төлыстөм војыс быттө век-на вөлі сещөм-жө міча, кыз

војдөр... Но леччисны нин пемыд му дортыс уна козув-
јас, кодјас неважөн-на вылын җірдалисны јенејас; җикөз
лөнис гөгөр, кыҗи лөнлө толкө асјадор, ставыс вөлі
уҗө асја сөкыд, чөскыд унмөн. Сындын оз-нин вөлі
сешөма кыв шоныд војса дукуыс,—сені бара быттө кып-
тіс ул ру... Жеңыдөс гојса војјас!.. Челафлөн сорныс
куси біјаскөд щөщ... Понјас щөщ вугралөны; вөвјас,
мыјда ме вермі аҗыны најөс төкөтө төдчыштан козув
југөрјас пырыс, вөлі кујлөны-жө јурнысө лезөмөн... Ме
вугырти; сесса ојбыртлі.

Төв ру пөлтыштіс меным чужөмө. Ме вості сінмөс;—
асылыс вөлі заводітчө-нин. Нөкөн-на ез пөртмас кыа,
но југдө-нин вөлі асыв бокуыс. Ставыс кутіс гөгөр ты-
давны, көҗ і омөла-на ескө-да. Кельид-руд јенеј пон-
діс југдыны, көҗдөдны, лөзөдны; козувјас, кор југнит-
ласны төкөтө, кор вошласны; муыс васөдміс, лапыдміс-
ны корјас, көн-сурө кутісны кывны гора шыјас, гөлөс-
јас, і кокніфік асја төв мөдіс ветлыны да жбырјавны
му вестын. Ме тушатырнам воча шыасі асывлы кокні-
фік, гажа јірмөгөн; өдјөжык чеччі да муні челаф дінө.
Најө ставныс вөлі уҗөны, быттө кулөмаөс чусалан бі
гөгөр; толкө Павел лептыліс јурсө да вескыда віҗөдліс
ме вылө.

Ме довкніті сылы јурөн да мөдөдчі руалыс ју пөлөн.
Ег-на ме уфит прөјфитны кык верст, кыҗи гөгөр савкні-
тіс паскыд васөд луг вылын, вежөдөм нөрысјас вылын
воҗын, вөр дорсаң вөр дорөҗ, і бөрвылын, буса куҗ туј
вылын, багралыс, җірдалыс кустјасын, разалан ру пырыс
лөзалыс ју вылын—савкнітіс первој кельид-гөрд, сесса
чім-гөрд, зарніа, том, пөс лунјугыд... Ставыс вөрҗіс, сав-
міс, заводітіс сывны, ызгыны, сорнітны. Быдлаын југыд
алмазјасөң пондісны җірдавыны гырыс лысва војтјас; і ме-
ным паныд мічаа да гораа, быттө щөщ мыскөма најөс

асја лысваён, пондiсны локны кёлёкёлчi шыјас, i друг
ме дiнтi тёдса дeтiнкајаскёд нёбэiс шoјччём вёв табун...

Мeным, жал пырыс лоё вiставны содтёдён, мыј сiјё-
жё воас Павел ез ло. Сiјё ез вёј: сiјё кулi вёв вывсаң
усём вёсна. Жал, шаң вёли дeтiнаыс!

510

БИБЛИОТЕКА
Респ. Архангельская
Город. Славянский

ГИБ уз.

1116 33

КОМИ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ИЗДАТЕЛЬСТВО

ИЧӖТ ДА ШӖР АРЛЫДА ЧЕЛӖКЛИ БИБЛИОТЕКА

„КӢГА БӖРСА КӢГА“

1. АНДЕРГЕН—Фужмовочка.	24. ӢЕКРАСОВ—Федушка Мазај.
2. АНДЕРГЕН—Озыс салдат.	25. ӢЕКРАСОВ—Генерал ТоптыгӢн.
3. БЕДНЫЈ—БаоӢајас.	26. ПРИШВИН—ЈарӢк.
4. ГАЈДАР—ӢольдӢ блндаж.	27. ПУШКИН—Поп да сылӢи казак Балда јылые мојдкыв.
5. ГАРШИН—Сигнал.	28. ПУШКИН—ЗарӢи черӢ јылые мојдкыв.
6. ГАРШИН—Лѳагуша-путешественица.	29. ПУШКИН—Цар Салтаи јылые мојдкыв.
7. ГОР'КИЈ—Архип дедда Лонка.	30. РОЛЛАН—Жан КрӢстоф.
8. ГРИГОРОВИЧ—ГуттаперчевӢј детӢнка.	31. БЕНКЕВИЧ—Музыкант Јанко.
9. ГРИММ—ХрабрӢј портнӢј.	32. БЕТОН-ТОМПСОН—ОрӢм пол.
10. ГРИММ—Бременые музыкантјас.	33. БЕТОН-ТОМПСОН—Чинк.
11. ЖИТКОВ—Обезјана јылые.	34. ӢИХОНОВ—ЧӢрт.
12. КАССИЛЬ—ТурӢцкӢј бутсы.	35. ТОЛСТОЈ А.—ЖелтухӢн.
13. КАССИЛЬ—Вошдм класс.	36. ТОЛСТОЈ Л.—Булка.
14. КИПЛИНГ—СлӢи п.	37. ТОЛСТОЈ Л.—ФӢлипок.
15. КОРОЛЕНКО—ӢӖбдм детӢнка.	38. ТУРГЕНЕВ—Бејин луг.
16. КРЫЛОВ—БасӢајас.	39. ТУРГЕНЕВ—БӢр'ук.
17. ЛЕРМОНТОВ—АшӢк-КерӢб.	40. ТУРГЕНЕВ—Муму.
18. ЛОНДОН—КӢјин.	41. ТУРГЕНЕВ—Перепелка.
19. ЛОНДОН—КӢш јылые сказаӢије.	42. УЈДА—Ӣелло да Патраш.
20. МАМИН-СИБИР'АК—СтудонӢј ју дорса керка.	43. УЈДА—Степ.
21. МАМИН-СИБИР'АК—Кыјсыс Јемела.	44. ФАФЕЈЕВ—Метелца.
22. МАМИН-СИБИР'АК—Руд сылӢи.	45. ЧЕХОВ—Пышјалые.
23. МАЈАКОВСКИЈ—МыӢи кӖсјалони.	46. ЧЕХОВ—Ваька.
	47. ЧЕХОВ—ФетӢнкајас.
	48. ЧЕХОВ—Јежыд кымдс.